

Juhani Kostet, Turu maakonna muuseum: *Muuseumide vastutus kogude komplekteerimisel - muuseumid kohaliku identiteedi kirjeldajana*

Muuseum – mõiste problemaatilisus: Öeldakse, et muuseumid on osa ühiskonnast ja kollektiivsest identiteedist, kuid samas väidetakse ka, et muuseumid otsivad praegusel ajal iseennast ja oma suhet ümbritseva ühiskonnaga. Tänapäeval on muuseumitegevuse, kogude komplekteerimise, säilitamise, dokumenteerimise ja uurimistegevuse aluseks rahvusvahelise muuseumiliidu (ICOM) muuseumide puudutav määratlus, mis ütleb nii: "Muuseum on ühiskonna teenistuses olev püsivaloomuline asutus, mis ilma ärilise kasumita talletab, säilitab, kannab hoolt ning paneb vaatamiseks välja uurimuse või õpetuse tarvis või rahulolu tekitamiseks ainelist tõestusmaterjali looduse ja inimese arengust."

Inglase **Kenneth Hudsoni** arvates muuseumi määratlus ei saa olla jääv. See peab muutuma ja arenema pidevalt. Tänapäeval nähaksegi, et muuseum on muutumas passiivsest kogujast ja kitsapiirilise uurimisasutusest aktiivseks osavõtjaks. Muuseum on meedia, vahend ja jõuvaru, kes võtab osa hetke sotsiaalsetest aruteludest.

Tuhandeid muuseumi: Soomes ei ole mõistet *muuseum* täpselt määratletud, kuigi Soomes on praegusel hetkel üle 1100 muuseumi, millest vaid 130 on professionaalsed. Kokku on muuseumides umbes 1200 püsiva töölepinguga töökohta, millest u.600 on n-ö muuseumierialast kohta. Muuseumid on ka oluline osa modernsest Euroopast ja euroopalike mõjutustega maailmast. Meie mandril on umbes 13500 muuseumi ja neis säilitatavate esemete ja näidiste arv ulatub mitmetesse sadadesse miljonitesse. Mujal maailmas on arvatav muuseumide arv 12000.

Miljoneid museaale: Haridusministeeriumi hinnangul Soome rohkem kui 1000 muuseumis oli 1994.a. pea-aegu 10 miljonit eset, kunstikogudes umbes 208000 kunstiteost ja loodusteaduslikes muuseumides ligi 15 miljonit näidist. Soome muuseumides on seega üle 25 miljoni muuseumiobjekti varustatuna lisa- ja taustamaterjalidega. Pildimaterjali muuseumide pildiarhiivides oli üle 10,6 miljoni nimetuse.

Uurimuse kohaselt kasutab iga inimene kodus, töökohas ja vabal ajal u.10000-30000 eset. Soomes on seega umbes 80.000.000.000 eset. See asjaolu seletab lihtsalt seda, miks muuseumide kogud 1970ndatel hakkasid plahvatuslikult suurenema. See seletab ka valiku keerulisust, tänapäevaste asjade talletamise olulisust ja probleeme, mida ääretult suureks paisunud kogud muuseumide tegevusele põhjustavad.

Probleemiks kogude kvaliteet: Kuigi Soome muuseumidesse on jõudnud palju esemeid, ei ole neis veel siiski liiga palju esemeid. Praeguste suurte ja tulevaste veelgi suuremate kogudega peab lihtsalt suutma hakkama saada. Kui rääkida kvaliteedist, siis meie kogudes on liiga palju halvas korras esemeid. Meil on liiga palju esemeid, mis ei ole piisavalt kvaliteetsed mineviku ja oleviku nähtuste tõestuseksplarideks ja mis takistavad seetõttu aktiivse tegevuse teostumist. Viga on osaliselt selles, et muuseumitöösse on kuulunud ühelt poolt rohkuse idealiseerimine: kogude inventeerimine venib ja säilitusruumid on muutunud sõna otseses mõttes ladudeks. Kas muuseumid peaksid prak-

tiseerima samasugust enesekriitikat nagu arhiivid ja maha kandma kogudest esemeid ühiselt kehtestatud kriteeriumide alusel?

Probleemiks kogumise meetodid: Kogumise mõiste on mõneski mõttes määratletud puudulikult ja sellega seostatakse sageli erinevaid tegevusi. Kogumise asemel võidakse samasuguse tegevuse kohta kasutada mõisteid *haaliminen* ('hankimine, arg kokkukraapimine') ja *kasaaminen* ('kogumine, arg. kuhjamine'). Kõik mõisted tähendava aga sisult samasugust tegevust ehk siis seda, et objekte hangitakse tavapäraselt suuremas koguses. Alles see, kuidas hulkadesse suhtutakse, eraldab kogumise mõiste omaette kategooriaks.

Vastutus materiaalse kultuuri talletamise ees: Inimese vastutus materiaalse kultuuripärandi talletamise ees jaguneb järgmiselt: muuseumid koguvad esemeid, kunstiteoseid, loodusteaduslikke näidiseid ja fotosid, arhiivid dokumente ja käsikirju ning raamatukogud trükitud ja audiovisuaalset materjali.

Eespool viitasin sellele, et tänapäeva muuseumid on kokku puutunud seoses kogumisega möödapääsmatuna tunduva probleemiga. Praeguses maailmas toodetakse väga suurel hulgal asju, millest enamik jõuab varem või hiljem prügimäele, mingi hulk talletatakse muuseumidesse ja osa võetakse taaskasutusele. Rahuldava ja piisava kogu eelduseks on asjaolud, mida talletamisel peab arvesse võtma, sest kõike ei saa talletada. Muuseumi kogumistegevus peab olema aktiivne. See tähendab seda, et muuseum otsustab ise, mida nende kogud sisaldavad ja mida neisse juurde võetakse. Lihtsalt esemete vastuvõtmine põhjustab mitterahuldavaid kogusid.

Valiku ja vastutuse probleem: Nii nagu eespool mainisin, on tänastele muuseumidele saanud probleemiks asjade ja materiaalsete nähtuste tohutu hulk. See asetab muuseumid uute väljakutsete ja valikute ette. *Mida koguda, mida jätta kogumata? Milline on kogude profiil? Mida soovitakse, et kogu tutvustaks ja millest see räägiks?*

Praegu on paljudes piirkondades sarnaste kogudega muuseumid ja neis kogudes ei paista silma konkreetse koha omapära. Sageli on nii, et samasuguse sisuga kogusid võib näha Pohjanmaal, Kainuus, Hämes või Edela-Soomes.

Maakonnamuuseumid peaksid koostama kohaliku ja piirkondliku kogumiskava. Ja just sellises järjekorras, et esmalt kohalik ja alles seejärel piirkondlik kogumis- ja arhiveerimiskava. Vastutusalasid määrates on kõige lihtsam tuua eraldi välja sellised muuseumid, kes juba tutvustavad kohalikke tegevusalasid, majanduslikke ja kultuurilisi eripärasid. Põhimõtteks võiks olla ka see, et igasse valda ei ole vaja luua oma muuseumi, vaid kogumisplaani järgi võiksid mitu valda ühendada oma ressursid ühise huvi nimel. Talletamise vastutuse jagamine peaks vähemalt teoreetiliselt looma katvad rahvuslikud, piirkondlikud ja kohalikud esemekogud, mida täiendavad riiklike erimuuseumide eri valdkondade rahvuslikud kogud. Läbimõeldud talletamise abil saab vältida ka mõningaid eetilistest keerulistest probleemidest. Kui muuseumide kogude täiendamine on läbi mõeldud ja plaanipärane tegevus, siis üldjuhul ei tohiks tekkida probleeme ka esemete mahakandmisega. Rahuldava ja piisavalt katva kogu eelduseks on seega teatud asjaolud, mida talletamisel peab arvesse võtma.

Kogumistegevuse problemaatilisim küsimus on selle laiaulatuslikkus ja piisavus. Kui muuseumilt eeldatakse, et piisav hulk informatsiooni inimese, ühiskonna ja looduse kohta säiliks tulevastele põlvedele, siis mis vastustus on eramuuseumil antud valdkonnas. Riiklikud ja maakondlikud kogumisplaanid on osutunud heaks "varjuliste kohtade" paljastajaks.